DOI: 10.31648/sp.12990

Elżbieta Zębek
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ORCID: 0000-0002-8637-8391
elzbieta.zebek@uwm.edu.pl

Usługi ekosystemowe z perspektywy wykonywania usług wodnych w świetle prawa wodnego – studium przypadku rzeki Odry

Wstęp

W obecnych czasach – ze względu na narastającą presję antropogeniczną na środowisko oraz konieczność użytkowania i ochrony jego zasobów w sposób zrównoważony – wiele uwagi poświęca się problematyce usług ekosystemowych. Dyskurs nad relacją między funkcjonowaniem ekosystemów a korzyściami czerpanymi przez społeczeństwo został zapoczątkowany już w latach 70. XX w.[1] W literaturze międzynarodowej i krajowej brak jest jednak jednolitej definicji usług ekosystemowych i poza tym pojęciem funkcjonują np. usługi ekosystemów czy usługi środowiska. Przykładowo usługi ekosystemów zostały zdefiniowane jako dobra środowiskowe i usługi, które są korzyściami czerpanymi bezpośrednio lub pośrednio z funkcjonowania ekosystemów[2], podczas gdy usługi środowiska – jako walory i procesy przyrodnicze, a także efekty ich istnienia i funkcjonowania, dostarczające pozamaterialnych wartości niezbędnych do życia i rozwoju ludzkości oraz przyczyniające się do przebiegu gospodarczych procesów wytwórczych, ale fizycznie w tych procesach nieuczestniczące[3]. Usługi ekosystemowe można uznać za koncepcję

[1] R. Costanza, R. d'Arge, R. de Groot, S. Farber, M. Grasso, B. Hannon, K. Limburg, S. Naeem, R.V. O'Neill, J. Paruelo, R.G. Raskin, P. Sutton, M. van den Belt, *The value of the world's ecosystem services and natural capital*, „Nature" 1997, vol. 387; J. Boyd, S. Banzhaf, *What are ecosystem services? The need for standardized environmental accounting units*, „Ecological Economics" 2007, vol. 63(2–3).

[2] R. Costanza R. d'Arge, R. de Groot, S. Farber, M. Grasso, B. Hannon, K. Limburg, S. Naeem, R.V. O'Neill, J. Paruelo, R.G. Raskin, P. Sutton, M. van den Belt, op. cit., s. 255.

[3] B. Poskrobko, *Usługi środowiska jako kategoria ekonomii zrównoważonego rozwoju*, „Ekonomia i Środowisko" 2010, nr 1(37), s. 25.

naukową o charakterze interdyscyplinarnym wywodzącą się głównie z nauk przyrodniczych i ekonomicznych[4], która pojawiła się w doktrynie prawa ochrony środowiska. Należy zauważyć, że brak włączenia tego pojęcia na poziomie normatywnym w ramach współpracy i instrumentów planowania stanowi poważną lukę, ponieważ ma to znaczenie podczas podejmowania decyzji w zakresie użytkowania zasobami środowiska i kształtowania polityk ekologicznych[5]. Niemniej jednak koncepcja usług ekosystemowych ewaluowała w ciągu dwudziestu lat, od 1997 r., gdy po raz pierwszy oszacowano ekonomiczną wartość świadczeń przyrody (usług ekosystemowych) na całym świecie na poziomie średnio 33 bln dol. rocznie[6] oraz uporządkowano biologiczne i ekologiczne podstawy tego pojęcia[7], co doprowadziło do syntezy nauk ekologicznych i ekonomicznych. Termin „usługi ekosystemowe" zaczął być powszechnie stosowany w międzynarodowych doktrynach prawnych oraz strategiach ochrony środowiska. Idea ta stała się zatem skutecznym pomostem między podejściami ekologicznymi i ekonomicznymi, co pozwala lepiej zrozumieć funkcjonowanie i zarządzać ekosystemami naturalnymi. Jednak koncepcja usług ekosystemowych nadal pozostaje marginalna, szczególnie na poziomie normatywnym i wymaga zdefiniowania uwzględniając kapitał naturalny i społeczny[8]. Nie została też dotychczas spójnie ugruntowana w procesie kształtowania polityki UE, ale pojawia się w kilku politykach strategicznych, np. w Strategii na rzecz różnorodności biologicznej[9] czy Strategii Leśnej[10]. Jednakże istnieje znaczny potencjał włączenia usług ekosystemowych do polityk środowiskowych, np. poprzez wspólne metody monitorowania i oceny usług ekosystemowych oraz opracowanie dedykowanych mechanizmów finansowania[11]. W prawie polskim koncepcja usług ekosystemowych

---

[4] B. Fisher, R.K. Turner, *Ecosystem services: classification for valuation*, „Biological Conservation" 2008, nr 141; A. Lorek, *Usługi ekosystemów w aspekcie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich*, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica" 2015, vol. 2(313), s. 99–100, DOI: 10.18778/0208-6018.313.07.

[5] B. Reyers, D.J. Roux, P.J. O' Farrell, *Can ecosystem services lead ecology on a transdisciplinary pathway?*, „Environmental Conservation" 2010, vol. 37(4), s. 510, DOI: 10.1017/S0376892910000846.

[6] R. Costanza, R. d'Arge, R. de Groot, S. Farber, M. Grasso, B. Hannon, K. Limburg, S. Naeem, R.V. O'Neill, J. Paruelo, R.G. Raskin, P. Sutton, M. van den Belt, op. cit., s. 259.

[7] G. Daily, S. Postel, K.S. Bawa, L. Kaufman, *Nature's services: societal dependence on natural ecosystems*, Washington (DC) 1997.

[8] R. Costanza, R. de Groot, L. Braat, I. Kubiszewski, L. Fioramonti, P. Sutton, S. Farber, M. Grasso, *Twenty years of ecosystem services: How far have we come and how far do we still need to go?*, „Ecosystem Services" 2017, vol. 28, s. 16, DOI: 10.1016/j.ecoser.2017.09.008.

[9] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030. Przywracanie przyrody do naszego życia, COM/2020/380 final.

[10] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Nowa Strategia Leśna UE 2030, COM(2021) 572 final.

[11] I. Bouwma, Ch. Schleyerb, E. Primmer, K.J. Winklerd, P. Berrye, J. Young, E. Carmen, J. Špulerová, P. Bezák, E. Preda, A. Vadineanu, *Adoption of the ecosystem services concept in EU*

jest obszarem nadal jeszcze dokładnie niepoznanym i nie umiejscowionym w sposób bezpośredni w regulacjach prawnych.

Definiując pojęcie usług ekosystemowych, należy podkreślić, że są to usługi świadczone przez ekosystem, który – zgodnie z art. 2 Konwencji z Rio de Janeiro[12] – określany jest mianem dynamicznego zgrupowania roślin, zwierząt, mikroorganizmów wraz z ich nieożywionym środowiskiem wspólnie tworzącym jednostkę funkcjonalną. Nieco poszerzona definicja ekosystemu znajduje się w art. 2 ust. 2 lit. c dyrektywy karno-środowiskowej nr 2024/1203[13] – jako dynamiczny zespół roślin, zwierząt, grzybów i mikroorganizmów wraz z nieożywionym środowiskiem, wspólnie tworzącym jednostkę funkcjonalną i obejmujący typy siedlisk, siedliska gatunków i populacje gatunków. Ekosystem powinien także obejmować usługi ekosystemowe, ponieważ wtedy może przyczyniać się bezpośrednio lub pośrednio do dobrostanu człowieka. Ekosystem pełni również określone funkcje, które odnoszą się do naturalnych procesów w ekosystemie[14]. Ma to odzwierciedlenie w samej definicji usług ekosystemowych zawartych w rozporządzeniu nr 1143/2014[15] dotyczącym inwazyjnych gatunków obcych. Usługi ekosystemowe bowiem, zgodnie z art. 3 pkt 6 tego rozporządzenia, oznaczają bezpośredni lub pośredni wkład ekosystemów w dobrostan człowieka. Nieco inaczej definicja tego pojęcia została sformułowana w art. 3 pkt 3 dyrektywy nr 2025/2360[16] dotyczącej monitorowania gleby oraz w art. 2 pkt 14 rozporządzenia nr 2020/852[17] w sprawie zrównoważonych inwestycji – jako bezpośredni lub pośredni wkład ekosystemów w środowiskowe, gospodarcze, społeczne, kulturowe i inne korzyści, które ludzie czerpią z tych ekosystemów. Usługi ekosystemowe przynoszące korzyści ludziom można podzielić na następujące kategorie: 1) usługi zaopatrywania – produkcja żywności, wody, drewna, włókien i zasobów genetycznych; 2) usługi regulacyjne – regulacja klimatu, zapobieganie powodziom i chorobom,

policies ecosystem, „Services Ecosystem Services" 2018, vol. 29, s. 220, DOI: 10.1016/j.ecoser.2017.02.014.

[12] Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz.U. z 2002 r., Nr 184, poz. 1532).

[13] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2024/1203 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony środowiska poprzez prawo karne i zastępująca dyrektywy 2008/99/WE i 2009/123/WE (Dz.U. L 2024/1203, 30.4.2024).

[14] Art. 3 rozporządzenia (UE) nr 2024/1991 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 czerwca 2024 r. w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych i zmiany rozporządzenia (UE) 2022/869 (Dz.U. L 2024/1991, 29.7.2024).

[15] Art. 3 pkt 6 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 z dnia 22 października 2014 r. w sprawie działań zapobiegawczych i zaradczych w odniesieniu do wprowadzania i rozprzestrzeniania inwazyjnych gatunków obcych (Dz.U. L 317, 4.11.2014, s. 35–55).

[16] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2025/2360 z dnia 12 listopada 2025 r. w sprawie monitorowania i odporności gleby (Dz.U. L 2025/2360, 26.11.2025).

[17] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2020/852 z dnia 18 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia ram ułatwiających zrównoważone inwestycje, zmieniające rozporządzenie (UE) 2019/2088 (Dz.U. L 198, 22.6.2020, s. 13–43).

jakość wody; 3) usługi kulturowe – rekreacja i ekoturystyka; 4) usługi wspierające – procesy glebotwórcze, zapylanie i obieg składników pokarmowych[18].

Z literatury przedmiotu wynika, że w prawie polskim koncepcja usług ekosystemowych nie pojawia się w sposób bezpośredni, lecz domyślny. Jednakże mimo braku definicji legalnej usług ekosystemowych różne akty prawne zawierają wiele regulacji związanych z zarządzaniem ekosystemami i ich usługami. Ponadto w niektórych aktach prawnych w zakresie prawa ochrony środowiska koncepcja ta ma pewne odpowiedniki lub pośrednio skonstruowane instrumenty prawne[19]. Jednym z takich instrumentów są usługi wodne uregulowane w art. 35 prawa wodnego z 2017 r.[20] Usługi wodne polegają na zapewnieniu gospodarstwom domowym, podmiotom publicznym oraz podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą możliwości korzystania z wód w zakresie wykraczającym poza zakres powszechnego korzystania z wód, zwykłego korzystania z wód oraz szczególnego korzystania z wód. W ramach tego świadczone są usługi m.in. w zakresie zaopatrywania w wodę, a także odprowadzania oraz oczyszczania ścieków wraz z wodami opadowymi i roztopowymi. Zatem usługi wodne mogą być rozpatrywane ze względu na świadczenie ściśle powiązanych ze sobą dwóch kategorii usług ekosystemowych, tj. usługi zaopatrywania (pobór wody) oraz usługi regulacyjne (oczyszczanie wody). Te dwie formy są ze sobą powiązane również ze względów ekologicznych i hydrologicznych, bowiem od jakości wody zależy możliwość świadczenia usługi polegającej na ich poborze do różnych celów, tj. komunalnych, przemysłowych czy rolnictwa.

Celem artykułu jest określenie stanu prawnego oraz instrumentów prawnych dotyczących świadczenia usług wodnych, zadań administracji publicznej w zakresie usług wodnych związanych z poborem wód i odprowadzaniem ścieków oraz wzajemnych relacji pomiędzy pojęciem usługi wodne w ww. zakresie a usługi ekosystemowe. W artykule zastosowano metodę prawno-dogmatyczną, polegającą na analizie regulacji prawnych w zakresie

---

[18] *Millennium ecosystem assessment, ecosystems and human well-being: synthesis*, Washington (DC) 2005, https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf (data dostępu: 15.07.2026).

[19] Np.: K. Karpus, *Koncepcja „usług ekosystemowych" w prawie środowiskowym*, „Czasopismo Agrobiznesu i Rozwoju Obszarów Wiejskich" 2017, nr 4(46); R. Piekarski, *Koncepcja usług ekosystemów*, „Państwo i Społeczeństwo" 2020, nr 6; M. Nyka, *Koncepcja usług ekosystemowych w regulacjach działalności człowieka na morzu*, „Prawo Morskie" 2017, t. 33; M. Stępniewska, I. Zwierzchowska, A. Mizgajski, *Capability of the Polish legal system to introduce the ecosystem services approach into environmental management*, „Ecosystem Services" 2018, vol. 29, DOI: 10.1016/j.ecoser.2017.02.025; K. Mączka, P. Matczak, A. Pietrzyk-Kaszyńska, M. Rechciński, A. Olszańska, J. Cent, M. Grodzińska-Jurczak, *Application of the ecosystem services concept in environmental policy – a systematic empirical analysis of national level policy documents in Poland*, „Ecological Economics" 2016, vol. 128, DOI: 10.1016/j.ecolecon.2016.04.023.

[20] Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 960 z późn. zm.), dalej jako pr. wod.

usług wodnych w kontekście usług ekosystemów w UE i w Polsce oraz literatury przedmiotu i wybranego orzecznictwa. Rozważania w analizowanym zakresie zostały uzupełnione przez analizę przypadku rzeki Odry w zakresie odprowadzania ścieków do wód rzecznych a możliwości „świadczenia" usług wodnych/ekosystemowych przez ten ekosystem.

Koncepcja usług wodnych w prawie UE i w prawie polskim

Najważniejszym aktem prawnym w UE w zakresie zarządzania i ochrony zasobów wodnych jest Ramowa dyrektywa wodna nr 2000/60/WE[21], która wyznacza ramy ochrony śródlądowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych i wód podziemnych. Głównym celem tej dyrektywy, określonym w art. 1, jest bowiem zapobieganie i ograniczanie zanieczyszczeniu, zrównoważone wykorzystanie wody, a także ochrona i poprawa środowiska wodnego. Założenie dyrektywy to zapewnienie dobrego stanu ekologicznego ekosystemów wodnych[22]. Na mocy postanowień art. 9 RDW wprowadzono system rozwiązań zrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi w postaci usług wodnych opartych na zasadzie zwrotu kosztów takich usług wodnych, przy uwzględnieniu kosztów ekologicznych i materiałowych zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci"[23]. Zasada zwrotu kosztów usług wodnych zawiera więc koszty środowiskowe i zasobowe. Te pierwsze dotyczą szkód w środowisku i ekosystemach, a zasobowe to utracone korzyści, które mogą być osiągnięte w przypadku, gdyby zasoby wodne oraz ich zdolność do samoodtworzenia nie były zmniejszane wskutek ich bieżącego użytkowania[24]. Według dyrektywy usługi wodne obejmują pobór, uzdatnianie i dostarczanie wody oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków. Zgodnie bowiem z art. 2 pkt 38 RDW usługi wodne określane są mianem wszystkich usług, które gospodarstwom domowym, instytucjom publicznym lub każdej

---

[21] Dyrektywa nr 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Dz.U. L 327, 22.12.2000, s. 1–73), dalej jako RDW.

[22] Zob. więcej: E. Zębek, *Legal solutions of lake monitoring systems in Poland in compliance with the Water Framework Directive*, „Review of European and Comparative Law" 2022, vol. 48(2), DOI: 10.31743/recl.13419.

[23] M. Korycińska, J. Rudowski, J. Siegień, M. Wiącek, *Wyrok NSA z dnia 2 sierpnia 2024 r. (sygn. akt III OSK 2779/22) [dot. charakteru opłat za usługi wodne]*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego" 2026, nr 1, s. 125–129.

[24] Szerzej: J. Rotko, *Zasada zwrotu kosztów usług wodnych i jej znaczenie prawne*, „Studia Prawnicze" 2016 nr 2; T. Godlewski, J. Stelmasiak, *Wybrane problemy implementacji unijnego prawa wodnego w świetle orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego*, „Europejski Przegląd Sądowy" 2023, nr 7(21); P. Szuwalski, *Wprowadzanie ścieków komunalnych do wód lub do ziemi*, 2023, Lex; wyrok WSA w Opolu z 3 lipca 2019 r., sygn. akt I SA/Op 158/19, Lex nr 2699686.

działalności gospodarczej umożliwiają: a) pobór, piętrzenie, magazynowanie, uzdatnianie i dystrybucję wód powierzchniowych lub podziemnych oraz b) odbieranie i oczyszczanie ścieków, które następnie odprowadzane są do wód powierzchniowych. W odniesieniu do dostarczania i uzdatniania wody pitnej dopełnieniem RDW jest zmieniona dyrektywa nr 2020/2184[25], która określa bardziej rygorystyczne normy jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi oraz obliguje państwa członkowskie do zapewnienia dostępu do wody dla grup wrażliwych oraz monitorowania nowych zanieczyszczeń (np. PFAS, mikroplastik)[26]. Ważną kwestią jest lista substancji priorytetowych stwarzających poważne zagrożenie dla środowiska wodnego, których wartości dopuszczalne stężenia w wodach powierzchniowych zostały określone w dyrektywie nr 2008/105/WE[27], obejmującą 33 substancje oraz 8 innych substancji zanieczyszczających, do których w wyniku przeglądu w 2013 r. dodano 12 nowych substancji (m.in. farmaceutyki czy bisfenol A powstający podczas degradacji plastiku)[28]. Natomiast w odniesieniu do oczyszczania ścieków zastosowanie mają przepisy zmienionej dyrektywy nr 2024/3019[29] dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Dyrektywa ustanawia przepisy w zakresie zbierania, oczyszczania i odprowadzania ścieków komunalnych, których celem jest ochrony środowiska i zdrowia ludzkiego, zgodnie z podejściem „Jedno zdrowie". Wprowadzone przepisy mają jednocześnie przyczynić się do stopniowej redukcji emisji gazów cieplarnianych do poziomu gwarantującego zrównoważenie i poprawy bilansu energetycznego działań związanych ze zbieraniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych, co ma przyspieszyć przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym. Ponadto dyrektywa ustanawia przepisy dotyczące powszechnego dostępu do systemu sanitarnego, przejrzystości sektora ścieków komunalnych, regularnego nadzoru odpowiednich parametrów dotyczących zdrowia publicznego w ściekach komunalnych oraz

[25] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2020/2184 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz.U. L 435, 23.12.2020, s. 1–62).

[26] E. Zębek, *Prawna ochrona wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniem mikroplastikiem w UE i w Polsce*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2023, R. XXVII, nr 4(61), DOI: 10.26881/gsp.2023.4.09.

[27] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/105/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie środowiskowych norm jakości w dziedzinie polityki wodnej, zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy Rady 82/176/EWG, 83/513/EWG, 84/156/EWG, 84/491/EWG i 86/280/EWG oraz zmieniająca dyrektywę 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. L 348, 24.12.2008, s. 84–97).

[28] M. Włodarczyk-Makuła, *Charakterystyka substancji priorytetowych dla środowiska wodnego*, „LAB – Laboratoria, Aparatura, Badania" 2015, R. XX, nr 4; J. Rotko, *Problem zanieczyszczenia wód śródlądowych substancjami chemicznymi w świetle prawa europejskiego oraz prawa krajowego – uwagi krytyczne*, „Studia Prawnicze" 2018, nr 4(216), s. 121, DOI: 10.5281/zenodo.2605298.

[29] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/3019 z dnia 27 listopada 2024 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (Dz.U. L 2024/3019, 12.12.2024).

wdrażania zasady „zanieczyszczający płaci" (art. 1), szczególnie wobec producentów produktów leczniczych i kosmetycznych[30].

W prawie polskim usługi wodne, jak wcześniej wspominano, zostały zdefiniowane w art. 35 ust. 1 pr. wod. Ustawodawca w ust. 3 cytowanego artykułu wskazał katalog usług wodnych, do których należą: 1) pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych; 2) piętrzenie, magazynowanie lub retencjonowanie wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz korzystanie z tych wód; 3) uzdatnianie wód podziemnych i powierzchniowych oraz ich dystrybucję; 4) odbiór i oczyszczanie ścieków; 5) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, obejmujące także wprowadzanie ścieków do urządzeń wodnych; 6) korzystanie z wód do celów energetyki, w tym energetyki wodnej; 7) odprowadzanie do wód lub do urządzeń wodnych – wód opadowych lub roztopowych, ujętych w otwarte lub zamknięte systemy kanalizacji deszczowej służące do odprowadzania opadów atmosferycznych albo w systemy kanalizacji zbiorczej w granicach administracyjnych miast; 8) trwałe odwadnianie gruntów, obiektów lub wykopów budowlanych oraz zakładów górniczych, a także odprowadzanie do wód – wód pochodzących z odwodnienia gruntów w granicach administracyjnych miast oraz 9) odprowadzanie do wód lub do ziemi wód pobranych i niewykorzystanych. Zatem katalog ten zawiera usługi w zakresie poboru zarówno wód powierzchniowych, jak i podziemnych wraz z ich uzdatnianiem do różnych celów oraz magazynowaniem, wykorzystanie wód do celów energetycznych, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, a także wód opadowych i roztopowych oraz pochodzących z odwodnienia gruntów miejskich. Charakterystyczne jest to, że przepisy w tym zakresie, zawarte w art. 35–36 pr. wod., nie regulują zasad korzystania z wód przez podmioty, ale zasady dostępu do usług wodnych świadczonych przez podmioty administrujące wodami na rzecz tych podmiotów. Taki sposób prowadzenia gospodarki wodnej przejawia się zatem w odejściu od reglamentacji korzystania z zasobów wodnych i wprowadzeniu reguł dostępu do tych zasobów[31]. Ponadto ustawodawca w art. 36 ust. 1 i 2 pr. wod. nałożył obowiązek stosowania przyrządów pomiarowych na podmioty korzystające z usług wodnych w zakresie poboru wód powierzchniowych lub podziemnych w ramach świadczenia usług wodnych, a także przy odprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi[32]. W pierwszym przypadku podmiot korzystający z usług wodnych jest obowiązany do pomiaru ilości pobranych wód, a w drugim – do

[30] J. Boguniewicz-Zabłocka, E. Łukasiewicz, A.G. Capodaglio, *Small agglomerations, big challenges: impact of the Urban Waste Water Treatment Directive (2024/3019) recast for wastewater management in Poland*, „Water" 2026, vol. 18(11), DOI: 10.3390/w18111298.

[31] M. Kruś, *Usługi wodne – nowa postać zarządzania gospodarką wodną*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne" 2018, vol. 16(1), nr 3, s. 47; L. Osuch-Chacińska, *Korzystanie z wód i usługi wodne w świetle przepisów ustawy Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r.*, „Gospodarka Wodna" 2018, nr 10, s. 302–303.

[32] P. Szuwalski, *Prawo wodne. Komentarz do wybranych przepisów*, 2019, Lex.

ilości i temperatury wprowadzonych ścieków, jeżeli wprowadza do wód lub do ziemi ścieki w ilości średniej dobowej powyżej 0,01 m^3/s[33].

Za świadczenie usług wodnych pobierane są opłaty będące jednym z instrumentów zarządzania zasobami wodnymi wskazanymi w art. 11 pr. wod. Opłaty te składają się z opłaty stałej i/lub zmiennej. W przypadku opłaty za pobór wód składa się z opłaty stałej oraz opłaty zmiennej uzależnionej od ilości wód pobranych oraz rodzaju wód (powierzchniowe czy podziemne) oraz od przeznaczenia wody (art. 270 ust. 1 i 6 pr. wod.). W orzecznictwie podnosi się, że w przypadku tych opłat kluczowe znaczenie ma cel dostarczenia wody, czyli sposób jej wykorzystania przez odbiorcę, co jest uzasadnione w świetle regulacji art. 272 ust. 13 pr. wod., w którym wskazano, że podmiot obowiązany do ponoszenia opłat za usługi wodne pobierający wody podziemne lub wody powierzchniowe do różnych celów lub potrzeb, jest obowiązany zapewnić odrębny pomiar ilości wody pobieranej dla tych celów i potrzeb[34]. Natomiast w przypadku wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi opłata ta składa się z opłaty stałej oraz opłaty zmiennej, zależnej od ilości i jakości ścieków wprowadzanych w ramach pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego (art. 270 ust. 8 pr. wod.). Opłaty za usługi wodne są obliczane według ustalonych zasad określonych w pr. wod. przy uwzględnieniu górnych i jednostkowych stawek. Opłaty te są zróżnicowane w zależności od wymogów ochrony środowiska, uciążliwości dla środowiska substancji zawartych w ściekach, stopnia degradacji poszczególnych obszarów i zasobów oraz potrzeby zapewnienia szczególnej ochrony zasobów wód podziemnych i wód jezior[35]. Górne jednostkowe stawki opłat za usługi wodne zostały określone w art. 274 i 275 pr. wod., a jednostkowe stawki opłat w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 26 października 2023 r. w sprawie jednostkowych stawek opłat za usługi wodne[36].

Zadania i kompetencje władzy wodnej w zakresie usług wodnych w świetle prawa wodnego

Ustawodawca w art. 14 pr. wod. wskazał katalog organów właściwych w sprawach gospodarowania wodami, do których należą: 1) minister właściwy

[33] B. Rakoczy, *Prawo wodne. Praktyczny przewodnik*, 2018, Lex.

[34] Wyrok WSA w Białymstoku z 11 września 2020 r., sygn. akt II SA/Bk 350/20, Lex nr 3060887.

[35] Zob. także L. Osuch-Chacińska, *Wprowadzanie ścieków i wody do wód lub do ziemi oraz opłaty za te usługi wodne*, Warszawa 2018; B. Rakoczy, *Opłata za usługi wodne w zakresie retencji – zagadnienia materialnoprawne*, „Samorząd Terytorialny" 2019, nr 5, s. 43; M. Sobota, *European Pricing System for water services as an instrument for shaping the principle of cost recovery and the polluter pays principle*, „Ius Novum" 2022, nr 2, DOI: 10.26399/iusnovum.v16.2.2022.20/m; M. Mariańki, E. Zębek, *Opłaty związane z zanieczyszczeniem wód we Francji i w Polsce. Analiza porównawcza*, „Prawo i Więź" 2025, nr 3(56), s. 162, DOI: 10.36128/PRIW.VI56.1084.

[36] Dz.U. z 2023 r., poz. 2471.

do spraw gospodarki wodnej; 2) minister właściwy do spraw żeglugi śródlądowej; 3) Prezes Wód Polskich; 4) dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej Wód Polskich; 5) dyrektor zarządu zlewni Wód Polskich; 6) kierownik nadzoru wodnego Wód Polskich; 7) dyrektor urzędu morskiego; 8) wojewoda; 9) starosta; 10) wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Jak wynika z ww. katalogu, najważniejszą jednostką zarządzającą zasobami wodnymi jest Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie wraz z organami wchodzącymi w skład jej struktury. Każdy z tych organów ma określone kompetencje dotyczące gospodarowania wodami wskazane w art. 14 ust. 6 wraz z art. 240 pr. wod. Zadania te są realizowane przez Wody Polskie w ramach funkcjonowania trzech podstawowych pionów merytorycznych: 1) pion ochrony przed powodzią i suszą, 2) pion usług wodnych i 3) pion zarządzania środowiskiem wodnym[37]. Zakres zadań pionu usług wodnych obejmuje prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawach dotyczących udzielania zgód wodnoprawnych, w tym przyjmowaniem zgłoszeń wodnoprawnych i wydawaniem pozwoleń wodnoprawnych[38]. Zgodnie bowiem z art. 389 pr. wod. na świadczenie usług wodnych wymagane jest pozwolenie wodnoprawne. Organem właściwym do wydawania pozwoleń wodnoprawnych, w przypadku korzystania z usług wodnych związanych z przedsięwzięciami lub instalacjami, o których mowa w art. 378 ust. 2a ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska[39], czyli m.in. przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko[40], jest dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej Wód Polskich, a w pozostałych przypadkach – dyrektor zarządu zlewni Wód Polskich (art. 397 ust. 1 pr. wod.). Ponadto Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie ustala opłaty za usługi wodne – dyrektor właściwego zarządu zlewni Wód Polskich (art. 272 pr. wod.) oraz zajmuje się kwestiami ewidencyjnymi. Zasady ewidencjonowania oraz udostępniania informacji związanych z korzystaniem z wód zostały określone w art. 302 pr. wod. Informacje te mogą być wykorzystywane przez organy administracji odpowiedzialne za gospodarowanie wodami, podmioty korzystające z wód i organizacje zainteresowane ich ochroną[41].

---

[37] Rozporządzenie Ministra Środowiska z 28 grudnia 2017 r. w sprawie nadania statutu Państwowemu Gospodarstwu Wodnemu Wody Polskie (Dz.U. poz. 2506).

[38] E. Zębek, A. Napiórkowska-Krzebietke, *Działania prawne i naprawcze wobec szkód w środowisku wodnym. Studium przypadku katastrofy ekologicznej na rzece Odrze*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu" 2023, nr 3(79), DOI: 10.31268/ZPBAS.2023.52.

[39] T.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 647 z późn. zm.

[40] T.j. Dz.U. z 2026 r., poz. 670.

[41] K. Gruszecki, *Prawo wodne. Gospodarowanie wodami. Komentarz*, 2024, Lex.

Usługi ekosystemowe a usługi wodne – studium przypadku rzeki Odry

Analizując umiejscowienie usług wodnych w koncepcji usług ekosystemowych, można stwierdzić, że mają one bezpośrednie przełożenie na istotę i funkcjonowanie ekosystemów wodnych. Według bowiem tej koncepcji ekosystemy wodne mają istotny wkład w środowiskowe, gospodarcze, społeczne i kulturowe korzyści czerpane przez ludzi. Przede wszystkim „świadczą" usługi w zakresie dostarczania wody do różnych celów oraz są odbiornikiem ścieków, a także ich oczyszczania w procesie samooczyszczania. Zatem są źródłem wody wykorzystywanej przez ludzi oraz „neutralizatorem" ścieków w miarę swoich możliwości podczas procesów biologicznych i chemicznych, w wyniku czego zmniejsza się ich ilość, ładunek, stężenie, toksyczność, dostępność oraz rozprzestrzenianie. Należy zaznaczyć, że proces ten przebiega samoistnie, czyli bez ingerencji człowieka, aczkolwiek może być on wspomagany (art. 3 pkt 32d ustawy Prawo ochrony środowiska), np. poprzez oczyszczanie ścieków czy rekultywację jezior i renaturyzację rzek. Niestety, poprzez użytkowanie zasobów wodnych ulegają one zmniejszeniu w wyniku niewłaściwego „rabunkowego" poboru wód oraz zanieczyszczeniu i degradacji podczas niekontrolowanych zrzutów ścieków. Konsekwencją tego są nasilające się deficyty wody, szczególnie obecnie w dobie zmian klimatycznych[42], oraz ich nadmierne zanieczyszczenie, objawiające się np. zakwitami sinic lub glonów, zanikaniem gatunków dzikiej fauny i flory podlegającej także ochronie prawnej, degradacją siedlisk przyrodniczych, przez co nie nadają się do wykorzystania nawet do celów przemysłowych. Zatem „świadczenie" usług wodnych przez ekosystemy jeziorowe czy rzeczne, jeśli jest wykonywane w sposób niezrównoważony, może przyczynić się do ich degradacji, przez co w dalszej perspektywie nie będą mogły być kontynuowane te usługi.

Rozważania w ww. obszarze można zilustrować na przykładzie katastrofy ekologicznej w rzece Odrze, która miała miejsce w latach 2022 i 2023. W analizowanym przypadku Odra jako ekosystem rzeczny była odbiornikiem niekontrolowanego zrzutu ścieków pochodzenia górniczego, czyli silnie zasolonych[43]. Zgodnie z art. 35 ust. 3 pkt 5 pr. wod. wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi jest traktowane jako usługa wodna. Wody z odwodnienia kopalni mogą być szkodliwe dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska, w tym jakości ekosystemów wodnych lub ekosystemów lądowych, bezpośrednio zależnych od ekosystemów wodnych, w szczególności powodując zanieczyszczenia

[42] E. Zębek, *Water deficits in the European Union as a consequence of climate change – legal and ecological aspects*, „Studia Prawnoustrojowe" 2023, nr 59, DOI: 10.31648/sp.8633.

[43] Raport BAS IOŚ-PIB, *Raport kończący prace zespołu ds. sytuacji w Odrze*, https://ios.edu.pl/wp-content/uploads/2022/12/raport-konczacy-prace-zespolu-ds-sytuacji-w-odrze-2.pdf (data dostępu: 26.07.2026).

wód cieku[44]. Można zatem uznać, że rzeka „świadczyła" usługi wodne w zakresie odprowadzania ścieków jako ich odbiornik i teoretycznie ich oczyszczania. Niemniej jednak zrzut tych ścieków miał na tyle silne natężenie i wysokie stężenie chlorków, że ekosystem rzeczny nie był w stanie ich „zneutralizować" w procesie samooczyszczania. Konsekwencją tego były zakwity złotej algi (*Prymnezium parvum*), która po wytworzeniu toksyny prymnezyny przyczyniła się do masowego ścięcia ryb na bardzo dużą skalę (tysiące ton), w tym też objętych prawną ochroną w ramach obszarów Natura 2000. W wyniku tego doszło nie tylko do wyginięcia ryb i innych organizmów wodnych na dużą skalę, ale też degradacji unikatowych siedlisk przyrodniczych. Taki zbiornik wodny zatem nie może pełnić już swoich funkcji ekosystemowych, czyli „świadczyć" jakichkolwiek usług wodnych (pobór wody, odbiornik ścieków), przez co zostaje wyłączony z użytkowania na wiele lat. Rzeka bowiem wymaga długotrwałego procesu renaturyzacji, polegającego na zarybieniu i odtworzeniu siedlisk przyrodniczych[45], co w przypadku tych unikatowych jest niemożliwe.

W celu odbudowy zdegradowanego ekosystemu rzeki Odry podjęto pewne działania legislacyjne. Jednym z nich było uchwalenie w 2023 r. ustawy o rewitalizacji rzeki Odry[46]. Przedmiotem regulacji ustawy stały się szczegółowe zasady i warunki przygotowania inwestycji mających na celu poprawę warunków środowiskowych rzeki Odry w zakresie ilości i jakości wody w tej rzece, a także środowiska wodnego oraz zwiększenie możliwości retencjonowania wody na obszarze zlewni tej rzeki. W ustawie zostały także uwzględnione działania mające na celu ustalenie zakresu oddziaływania antropogenicznego na rzekę Odrę oraz zasady realizacji działań mających na celu odbudowę ichtiofauny w rzece Odrze (art. 1). Poza przepisami zawartymi w art. 2, gdzie ustawodawca wskazał katalog 51 inwestycji mających na celu głównie uregulowanie koryta rzeki, które z całą pewnością nie przyczynią się do rewitalizacji rzeki Odry[47], zawarto przepisy pozwalające wzmocnić ochronę ekosystemu rzecznych. Te nowe rozwiązania prawne mają charakter systemowy i ich konsekwencją było wprowadzenie wielu zmian w prawie wodnym. Jednym z nich jest kwestia cofnięcia lub ograniczenia pozwolenia wodnoprawnego. Warto zaznaczyć, że przed wydaniem pozwolenia wodnoprawnego organy władzy wodnej, odpowiedzialne za utrzymanie wód we właściwym stanie, powinny przeprowadzić analizę w odniesieniu do zastosowanych rozwiązań niezbędnych do osiągnięcia zamierzonego celu, czyli gwarantującego zrównoważony rozwój oraz rodzaju środków prawnych, których zastosowanie

---

[44] Wyrok WSA w Kielcach z 3 czerwca 2026 r., sygn. akt I SA/Ke 139/26, Lex nr 4105421.

[45] E. Zębek, *Prawna ochrona i odbudowa zdegradowanych ekosystemów wodnych na przykładzie rzeki Odry*, „Dyskurs Prawniczy i Administracyjny" 2025, nr 3.

[46] Ustawa z dnia 13 lipca 2023 r. o rewitalizacji rzeki Odry (Dz.U. z 2023 r., poz. 1963).

[47] Zob. E. Zębek, *Prawna ochrona i odbudowa…*, s. 138.

jest wystarczające do osiągnięcia zamierzonego efektu. Jeśli z przeprowadzonej oceny będzie wynikało, że takie rozwiązania występują, to powinny być one stosowane w pierwszej kolejności. Jednakże po dodaniu przez art. 13 pkt 30 ustawy o rewitalizacji rzeki Odry do art. 415 pkt 9 pr. wod. cofnięcie lub ograniczenie pozwolenia wodnoprawnego następuje wówczas, gdy dalsze korzystanie z wód na warunkach ustalonych w tym pozwoleniu będzie stwarzało stan zagrażający życiu lub zdrowiu ludzi lub powstaniu poważnych szkód w środowisku, w szczególności z uwagi na występujące zmiany w środowisku wodnym[48]. Ustawodawca nałożył także obowiązek na władzę wodną (Wody Polskie, starostowie i marszałkowie) dokonania zbiorczego przeglądu pozwoleń wodnoprawnych i pozwoleń zintegrowanych na wprowadzanie ścieków do wód, do ziemi lub do urządzeń kanalizacyjnych, w obszarze zlewni rzeki Odry[49], co powinno wzmocnić nadzór i kontrolę nad podmiotami użytkującymi wody rzeczne poprzez wprowadzanie do nich ścieków.

Ponadto w analizowanej ustawie wprowadzono także zmiany w systemie opłat za usługi wodne poprzez nowe zwolnienie z opłaty zmiennej za wprowadzanie ścieków do wód i podwyższenie stawek opłaty zmiennej dla zakładów odprowadzających ścieki o zwiększonym zasoleniu. Ustawodawca bowiem w art. 270 ust. 9 pr. wod. uzależnił wysokość stawki opłaty zmiennej za wprowadzanie do wód lub do ziemi ścieków od zastosowanego w przedsiębiorstwie systemu oczyszczania lub podczyszczania lub systemu retencyjno-dozującego w odniesieniu do ścieków przemysłowych w zakresie chlorków i siarczanów. Zmiana ta powinna przyczynić się do zmobilizowania zakłady odprowadzające ścieki o zwiększonym zasoleniu, np. pochodzenia górniczego, do podejmowania działań inwestycyjnych, prowadzących do ograniczenia ilościowego i czasowego wstrzymania odprowadzania chlorków i siarczanów do wód w sytuacji wystąpienia suszy hydrologicznej[50]. Dodatkowo ustawodawca nałożył obowiązki w zakresie odpowiedniego zarządzania zrzutami wód zasolonych na zakłady, które dysponują systemami retencyjno-dozującymi. Przepisy te powiązane są z ww. ulgami w opłatach za usługi wodne, które mają zachęcać zakłady do wykonania i korzystania z takich systemów. Zakłady te jednak mają dobrowolność posiadania systemów retencyjno-dozujących, ponieważ jest to związane z bardzo dużymi kosztami oraz długim okresem zainstalowania takiego systemu. Należy zaznaczyć, że dla środowiska wodnego w okresie suszy lepszym rozwiązaniem jest odprowadzanie mniejszej ilości substancji zanieczyszczających przez dłuższy okres niż wstrzymanie zrzutu ścieków zawierających takie substancje przez krótszy

[48] Ibidem, s. 142–144; K. Gruszecki, op. cit.

[49] J. Maj, *Nowe obowiązki i kary administracyjne wprowadzone ustawą o rewitalizacji rzeki Odry*, 2023, Lex.

[50] Eadem, *Opłaty za usługi wodne w świetle ustawy o rewitalizacji rzeki Odry*, 2023, Lex.

okres[51], a następnie jednorazowy zrzut bardziej stężonych ścieków, co nie pozwoli ekosystemowi rzecznemu ich samooczyszczanie. Nowe przepisy także obejmują zaostrzenie kar finansowych za wykroczenia dotyczące gospodarki wodnej z 500 zł do przedziału od 1000 zł do 7500 zł. Wprowadzono także administracyjne kary pieniężne na poziomie od 5000 zł do 1 mln zł, np. za zaniedbania w gospodarki wodnej, które zagrażają życiu lub zdrowiu ludzi i środowisku wodnemu. Dotyczy to sytuacji, gdy w okresach obowiązywania ostrzeżenia przed suszą hydrologiczną na obszarze, na którym jest zlokalizowany odbiornik ścieków danego zakładu, nie wstrzymuje lub nie ogranicza wprowadzania do wód ścieków przemysłowych lub wód pochodzących z odwodnienia zakładów górniczych, zawierających chlorki i siarczany (art. 101a ust. 1 lub 3 pr. wod.)[52].

Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonej analizy relacji między usługami ekosystemowymi a wodnymi wypracowanymi na podstawie przepisów unijnych w RDW i krajowych w pr. wod. można stwierdzić, że usługi wodne, polegające na poborze wód oraz odprowadzaniu i oczyszczaniu ścieków, wpisują się w sposób bezpośredni w koncepcję usług ekosystemowych. W klasyfikacji usług ekosystemowych pobór wody jest bowiem umiejscowiony w usługach zaopatrywania, a oczyszczanie wód – w usługach regulacyjnych. Dużą rolę w samym procesie świadczenia usług wodnych ma sam system zarządzania wodami wraz z katalogiem instrumentów prawnych, pełniących rolę reglamentacyjno-ochronną, a zwłaszcza zgody wodnoprawne oraz opłaty za usługi wodne. Nadzór nad ich funkcjonowaniem sprawuje władza wodna wykonywana przez Wody Polskie, na które ustawodawca nałożył wiele obowiązków i kompetencji w tym zakresie.

Należy zauważyć, że usługi wodne są zatem sformalizowanym ustawowym instrumentem prawno-ekonomicznym, podlegającym reglamentacji w postaci np. wymogu uzyskania zgody wodnoprawnej i opłatom za pobór wody czy wprowadzania ścieków do wód. Natomiast usługi ekosystemowe stanowią obecnie tło i punkt odniesienia dla usług wodnych. Ponadto należy zwrócić także uwagę, że realizacja usług wodnych w postaci poboru wód czy odprowadzania ścieków do wód ingeruje bezpośrednio w ekosystemy wodne i wpływa na ich zdolność do „świadczenia" tych usług, np. jako źródło wody czy oczyszczanie wód w procesie samooczyszczania. Przykładem może być kazus rzeki Odry, gdzie poprzez jej nadmierne zanieczyszczenie silnie zasolonymi

[51] Eadem, *Nowe obowiązki i kary…*
[52] Ibidem.

ściekami ekosystem ten został pozbawiony możliwości świadczenia jakichkolwiek usług wodnych, a procesy jej renaturyzacji będą długotrwałe. W związku z tym, aby zbiorniki wodne mogły wypełniać funkcje ekosystemowe/świadczyć usługi ekosystemowe, należy wzmocnić prawny system ich zarządzania i ochrony, szczególnie w zakresie monitoringu, kontroli i systemu zarządzania w sytuacjach kryzysowych. Od efektywności funkcjonowania prawnego systemu zarządzania wodami zależy bowiem stan ekosystemów wodnych, a tym samym jakość świadczonych usług wodnych. Wprowadzone zmiany w pr. wod. po uchwaleniu ustawy o rewitalizacji rzeki Odry z 2023 r., mimo krytyki w zakresie planowanej jej zabudowy ograniczającej jej naturalną odbudowę, pozwoliły wzmocnić rangę instrumentów prawnych stosowanych w ramach usług wodnych w ochronie tego ekosystemu rzecznego. Dotyczy to wprowadzenia bardziej rygorystycznych przepisów w zakresie cofnięcia lub ograniczenia pozwolenia wodnoprawnego, nałożenia obowiązku na władzę wodną zbiorczego przeglądu pozwoleń wodnoprawnych i pozwoleń zintegrowanych na wprowadzanie ścieków do wód w obszarze zlewni rzeki Odry, a także zaostrzenie kar finansowych za wykroczenia dotyczące gospodarki wodnej. Zmiany te powinny przyczynić się do wzmocnienia ochrony wód rzecznych, ale niekoniecznie do jej szybszej odbudowy w procesie renaturyzacji.

Wykaz literatury

Boguniewicz-Zabłocka J., Łukasiewicz E., Capodaglio A.G., *Small agglomerations, big challenges: impact of the Urban Waste Water Treatment Directive (2024/3019) recast for wastewater management in Poland*, „Water" 2026, vol. 18(11), DOI: 10.3390/w18111298.

Bouwma I., Schleyerb Ch., Primmer E., Winklerd K.J., Berrye P., Young J., Carmen E., Špulerová J., Bezák P., Preda E., Vadineanu A., *Adoption of the ecosystem services concept in EU policies ecosystem*, „Services Ecosystem Services" 2018, vol. 29, DOI: 10.1016/j.ecoser.2017.02.014.

Boyd J., Banzhaf S., *What are ecosystem services? The need for standardized environmental accounting units*, „Ecological Economics" 2007, vol. 63(2–3).

Costanza R., d'Arge R., de Groot R., Farber S., Grasso M., Hannon B., Limburg K., Naeem S., O'Neill R.V., Paruelo J., Raskin R.G., Sutton P., van den Belt M., *The value of the world's ecosystem services and natural capital*, „Nature" 1997, vol. 387.

Costanza R., de Groot R., Braat L., Kubiszewski I., Fioramonti L., Sutton P., Farber S., Grasso M., *Twenty years of ecosystem services: how far have we come and how far do we still need to go?*, „Ecosystem Services" 2017, vol. 28, DOI: 10.1016/j.ecoser.2017.09.008.

Daily G., Postel S., Bawa K.S., Kaufman L., *Nature's services: societal dependence on natural ecosystems*, Island Press, Washington (DC) 1997.

Fisher B., Turner R.K., *Ecosystem services: classification for valuation*, „Biological Conservation" 2008, nr 141.

Godlewski T., Stelmasiak J., *Wybrane problemy implementacji unijnego prawa wodnego w świetle orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego*, „Europejski Przegląd Sądowy" 2023, nr 7(21).

Gruszecki K., *Prawo wodne. Gospodarowanie wodami. Komentarz*, 2024, Lex.

Karpus K., *Koncepcja „usług ekosystemowych" w prawie środowiskowym*, „Czasopismo Agrobiznesu i Rozwoju Obszarów Wiejskich" 2017, nr 4(46).

Korycińska M., Rudowski J., Siegień J., Wiącek M., *Wyrok NSA z dnia 2 sierpnia 2024 r. (sygn. akt III OSK 2779/22) [dot. charakteru opłat za usługi wodne]*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego" 2026, nr 1.

Kruś M., *Usługi wodne – nowa postać zarządzania gospodarką wodną*, „Opolskie Studia Administracyjno-Prawne" 2018, vol. 16(1), nr 3.

Lorek A., *Usługi ekosystemów w aspekcie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich*, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica" 2015, vol. 2(313), DOI: 10.18778/0208-6018.313.07.

Maczka K., Matczak P., Pietrzyk-Kaszyńska A., Rechciński M., Olszańska A., Cent J., Grodzińska-Jurczak M., *Application of the ecosystem services concept in environmental policy – a systematic empirical analysis of national level policy documents in Poland*, „Ecological Economics" 2016, vol. 128, DOI: 10.1016/j.ecolecon.2016.04.023.

Maj J., *Nowe obowiązki i kary administracyjne wprowadzone ustawą o rewitalizacji rzeki Odry*, 2023, Lex.

Maj J., *Opłaty za usługi wodne w świetle ustawy o rewitalizacji rzeki Odry*, 2023, Lex.

Mariański M., Zębek E., *Opłaty związane z zanieczyszczeniem wód we Francji i w Polsce. Analiza porównawcza*, „Prawo i Więź" 2025, nr 3(56), DOI: 10.36128/PRIW.VI56.1084.

Millennium ecosystem assessment, ecosystems and human well-being: synthesis, Island Press, Washington (DC) 2005, https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf.

Nyka M., *Koncepcja usług ekosystemowych w regulacjach działalności człowieka na morzu,* „Prawo Morskie" 2017, t. 33.

Osuch-Chacińska L., *Korzystanie z wód i usługi wodne w świetle przepisów ustawy Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r.,* „Gospodarka Wodna" 2018, nr 10.

Osuch-Chacińska L., *Wprowadzanie ścieków i wody do wód lub do ziemi oraz opłaty za te usługi wodne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.

Piekarski R., *Koncepcja usług ekosystemów*, „Państwo i Społeczeństwo" 2020, nr 6.

Poskrobko B., *Usługi środowiska jako kategoria ekonomii zrównoważonego rozwoju*, „Ekonomia i Środowisko" 2010, nr 1(37).

Rakoczy B., *Opłata za usługi wodne w zakresie retencji – zagadnienia materialnoprawne*, „Samorząd Terytorialny" 2019, nr 5.

Rakoczy B., *Prawo wodne. Praktyczny przewodnik*, 2018, Lex.

Raport BAS IOŚ-PIB, *Raport kończący prace zespołu ds. sytuacji w Odrze*, https://ios.edu.pl/wp-content/uploads/2022/12/raport-konczacy-prace-zespolu-ds-sytuacji-w-odrze-2.pdf.

Reyers B., Roux D.J., O' Farrell P.J., *Can ecosystem services lead ecology on a transdisciplinary pathway?*, „Environmental Conservation" 2010, vol. 37(4), DOI: 10.1017/S0376892910000846.

Rotko J., *Problem zanieczyszczenia wód śródlądowych substancjami chemicznymi w świetle prawa europejskiego oraz prawa krajowego – uwagi krytyczne*, „Studia Prawnicze" 2018, nr 4(216), DOI: 10.5281/zenodo.2605298.

Rotko J., *Zasada zwrotu kosztów usług wodnych i jej znaczenie prawne*, „Studia Prawnicze" 2016, nr 2.
Sobota M., *European Pricing System for water services as an instrument for shaping the principle of cost recovery and the polluter pays principle*, „Ius Novum" 2022, nr 2, DOI: 10.26399/iusnovum.v16.2.2022.20/m.
Stępniewska M., Zwierzchowska I., Mizgajski A., *Capability of the Polish legal system to introduce the ecosystem services approach into environmental management*, „Ecosystem Services" 2018, vol. 29, DOI: 10.1016/j.ecoser.2017.02.025.
Szuwalski P., *Prawo wodne. Komentarz do wybranych przepisów*, 2019, Lex.
Szuwalski P., *Wprowadzanie ścieków komunalnych do wód lub do ziemi*, 2023, Lex.
Włodarczyk-Makuła M., *Charakterystyka substancji priorytetowych dla środowiska wodnego*, „LAB – Laboratoria, Aparatura, Badania" 2015, R. XX, nr 4.
Zębek E., *Legal solutions of lake monitoring systems in Poland in compliance with the Water Framework Directive*, „Review of European and Comparative Law" 2022, vol. 48(2), DOI: 10.31743/recl.13419.
Zębek E., *Prawna ochrona i odbudowa zdegradowanych ekosystemów wodnych na przykładzie rzeki Odry*, „Dyskurs Prawniczy i Administracyjny" 2025, nr 3.
Zębek E., *Prawna ochrona wód powierzchniowych przed zanieczyszczeniem mikroplastikiem w UE i w Polsce*, „Gdańskie Studia Prawnicze" 2023, R. XXVII, nr 4(61), DOI: 10.26881/gsp.2023.4.09.
Zębek E., *Water deficits in the European Union as a consequence of climate change – legal and ecological aspects*, „Studia Prawnoustrojowe" 2023, nr 59, DOI: 10.31648/sp.8633.
Zębek E., Napiórkowska-Krzebietke A., *Działania prawne i naprawcze wobec szkód w środowisku wodnym. Studium przypadku katastrofy ekologicznej na rzece Odrze*, „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu" 2023, nr 3(79), DOI: 10.31268/ZPBAS.2023.52.

Summary

Ecosystem services from the perspective of water services provision under water law – a case study of the River Oder

Keywords: environmental law, ecosystem services, water services, legal and economic instruments, river ecosystem.

The concept of ecosystem services stems primarily from the natural and economic sciences and is currently being incorporated into environmental law. Although there is no legal definition of this concept in Polish law, many legal acts have established legal and economic instruments related to this concept. One example is water services, which are regulated under the Water Act of 2017. The aim of this article is to define the legal framework and legal instruments concerning the provision of water services, the responsibilities of public administration regarding water services related to water abstraction and wastewater discharge, and the interrelationship between the concept of water services and ecosystem services in the context of the

environmental disaster on the River Oder. As a result of the analysis of the relationship between ecosystem services and water services, it can be concluded that water services involving water abstraction, as well as wastewater discharge and treatment, fit directly within the concept of ecosystem services. The water management system itself, together with the range of legal instruments serving a regulatory and protective function – in particular water law permits and charges for water services – plays a major role in the very process of providing water services. Supervision of their operation is carried out by Wody Polskie, which has numerous responsibilities and powers in this regard. However, the provision of water services affects the ability of aquatic ecosystems to 'deliver' these services, as illustrated by the case of the River Oder. Consequently, in order for water bodies to fulfil their ecosystem functions and provide ecosystem services, the legal framework for their management and protection must be strengthened, particularly with regard to monitoring, control and crisis management systems. The legislative changes introduced following the enactment of the 2023 Act on the Revitalisation of the River Oder should help to strengthen the protection of river waters, but not necessarily lead to their faster restoration through renaturation.